

СТАНОВИЩЕ

НА ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД “РАВНИЩЕ НА ПРЕДСТАВИТЕ ЗА ПРОСТРАНСТВО И ЗА СОБСТВЕНОТО ТЯЛО У ЗРИТЕЛНО ЗАТРУДНЕНИ УЧЕНИЦИ В НАЧАЛНА УЧИЛИЩНА ВЪЗРАСТ” ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР НА НАУКИТЕ” - ОБЛАСТ НА ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ 1. ПЕДАГОГИЧЕСКИ НАУКИ, ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ 1.2. ПЕДАГОГИКА (СПЕЦИАЛНА ПЕДАГОГИКА)

С АВТОР: МИРА ЦВЕТКОВА-АРСОВА

Защитата на дисертационния труд на Мира Цветкова за придобиване на научната степен „доктор на науките” по научно направление 1. 2. Педагогика (Специална педагогика) към ФНПП на Софийски университет „Св. Климент Охридски” се провежда в съгласие с всички клаузи от ЗРАСРБ и Правилника за неговото приложение. Това дава правно основание на Научното жури да изслуша и оцени автора в съответствие с чл. 13 от ЗРАСРБ и чл. 40 от Правилника за прилагане на закона. Мира Цветкова е представила пълния комплект документи по процедурата, съответно:

1. Седем броя дисертации и седем броя автореферат;
2. Дипломи за завършено висше образование, за образователна и научна степен „доктор” и за научно звание „доцент”;
3. Автобиография;
4. Публикации по темата на дисертационния труд – общо десет (книги, статии и доклади на конференции);
5. Други: отзиви от предварителното обсъждане на труда.

Представеният дисертационен труд е посветен на актуален и практически неразработен проблем в рамките на българската специална педагогика – преподаването по ориентация и мобилност на зрително затруднени деца. Връзката на ориентацията и мобилността с представите за пространството и собственото тяло (пространствен гнозис и соматогнозис) намират коректно отражение във формулировката на труда. Същият е в обем от 215 страници, съдържателно структурирани в четири глави, изводи и

препоръки, приноси и заключение. В литературния списък присъстват 150 заглавия на български, руски и английски език. Трудът е допълнен от 16 страници приложения, представящи използвания диагностичен инструментариум и учебната програма на МОН по ориентиране и мобилност за деца и ученици с нарушено зрение. Количественото съотношение между литературния обзор и анализа на собствените резултати е в полза на последния, което говори за високата изследователска стойност на разработката.

Теоретичният обзор е структурно диференциран в две глави. Първата коментира функционирането на пространствените възприятия и представите за собственото тяло, като базисни за развитието психични феномени при деца с нарушено зрение. Втора глава се явява естествен преход към изследователската част от дисертационния труд, тъй като очертава връзката между представите за пространство и собствено тяло и обучението по ориентиране и мобилност. След анализ на голям брой теоретични модели, авторката поставя акцент върху необходимостта от равностойно внимание към ориентирането и мобилността, като страни от единен процес при обучението на зрително затруднените. Според нея, предвид когнитивния характер на ориентирането, неговото подценяване в обучението рефлектира негативно върху формирането на пространствените представи и соматогнозиса на децата.

Подробно се представя възрастовата специфика на съдържанието и областите на обучение по ориентиране и мобилност при деца с нарушено зрение. Намирам за уместно акцентирането върху някои слаби страни на интегрираното обучение на зрително затруднени у нас: недостатъчна подготовка на ресурсните учители за преподаване по ориентиране и мобилност, липса на яснота по отношение на ангажирането на конкретен специалист с обучението по дисциплината, приоритет на чисто академичната подготовка на децата и др.

Целите на дисертационния труд имат широка теоретико-практическа насоченост. Основните сред тях са насочени към оценка на влиянието върху представите за пространството и собственото тяло на независимите фактори „степен на увреда”, „възраст” и „тип учебно заведение”. Допълнителна цел е свързана с проучване на вниманието, което инструкторите (учителите) по ориентиране и мобилност отделят на формирането на пространствените и

телесни представи у децата. Формулираните цели са операционализирани в 7 нулеви и алтернативни (конкуриращи) хипотези.

Методиката на изследването е адекватна на целта и хипотезите. Авторката си поставя амбициозната задача да адаптира многокомпонентния тест на Хил за позиционни представи, доказал своята валидност при оценка на ориентацията в пространството и собственото тяло у зрително затруднени ученици. Същият се състои от четири субскали с общо 72 айтъма. Допълнително е разработен авторски въпросник, предназначен за инструкторите и ресурсните учители. Въпросите целят да обобщят мнението на специалистите относно равнището на постраничния и соматогнозиса на учениците, важноста на преподаване на умения за ориентиране, тяхната професионална подготовка и използвана методика на обучение.

Може да се каже, че извадката от изследвани деца със зрителни увреди (общо 154) е национално представителна, тъй като обхваща такива от всички региони на страната, разделени в две групи: слепи и слабовиждащи ученици на възраст 6 – 12 години от специални училища за деца с нарушено зрение и такива, интегрирани в масовото училище. Другата изследвана група включва 55 учители на зрително затруднени деца, от които 5 инструктори по ориентиране и мобилност от специални училища и 50 ресурсни учители към регионални ресурсни центрове в цялата страна.

В рамките на статическия анализ е направена оценка с коефициента алфа на Кронбах, който доказва висока степен на надеждност на всичките 4 скали от теста на Хил за позиционни представи. Получените резултатите са обработени с Т-тест и еднофакторен дисперсионен анализ, с допълнително използване и на Post-hoc анализ (по Бонферони). Отговорите на въпросника са сведени до процентни изразения на различните групи въпроси.

Както отбелязва авторката, резултатите от статистическата обработка на данните по теста на Хил не покриват предварителните очаквания за по-добро състояние на представите за пространство и собствено тяло при по-големите ученици, при слабовиждащите и при тези, обучаващи се в специални училища. Интересно е, че някои от констатациите се доближават до тези на други автори. Това означава, че периодът 6 – 12 години не може да се свързва с качествени промени в нивото на пространствените представи и ориентацията в собственото тяло. Това предполага продължаване на изследванията в следващи възрастови периоди.

Прави впечатление, че в голямата си част ресурсните учители не отчитат важността на ориентацията в собственото тяло и в пространството за децата с увредено зрение и не разполагат с адекватна методика, позволяваща тяхното целенасочено формиране у учениците. В тази връзка намирам, че приложеният диагностичен материал (тест на Хил) има безспорна практическа стойност и би могъл да се оформи и като методически инструментариум в обучението на зрително затруднените деца по ориентация и мобилност.

Държа да отбележа, че авторефератът представя адекватно и обективно съдържанието на дисертационния труд. Намирам за уместно разделянето на приносите на разработката на такива с научно-теоретичен и научно-приложен характер. От своя страна, публикациите по темата показват дългогодишния професионален и научен интерес на Мира Цветкова към проблемите на обучението по ориентация и мобилност на деца с нарушено зрение, естествено обобщение на който е представеният дисертационен труд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

По своята теоретико-практическа стойност и приноси моменти, дисертационната разработка на доц. д-р Мира Цветкова-Арсова отговаря на изискванията за придобиване на научната степен „ДОКТОР НА НАУКИТЕ”. Като изразявам своята лична убеденост, предлагам на Научното жури да подкрепи с положителна оценка и да гласува за присъждане на Мира Цветкова-Арсова на научната степен „Доктор на науките” в област на висшето образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика).

15.09.2014 г.

Изготвил становището:

(доц. д-р Н. Василева)